

Oponentský posudek disertační práce

Název disertační práce: Mezi starou a novou vlastí: integrace a sebeidentifikace českého společenství v USA v druhé polovině XIX. století

Autor: Mgr. Krasimira Marholeva, PhD.

Vědecký školitel: PhDr. Mirjam Moravcová, DrSc.

Oponent: prof. Vladimír Penčev, PhD., Ústav pro etnologii a folkloristiku s Etnografickým muzeem BAV, Sofia

O autorce

Znám Krasimiru Marholevou poměrně delší dobu, dalo by se říci, že vyrůstala jako badatelka před mýma očima. Byl jsem svědkem jejích prvních výzkumných sond do problematiky česko-bulharských vztahů především na konci 19. a na začátku 20. století, jejích prvních účastí na vědeckých konferencích, prvních publikací. Vědecké zájmy K. Marholevé byly od začátku, a zůstávají dodnes velmi široké, a to jak na poli dějin východní a střední Evropy a otázek nacionalizmů v těchto částech kontinentu, tak i co se týče amerických dějin a migračních procesů z Evropy do USA. Z toho lze soudit, že mám přesný a objektivní pohled na postupný rozvoj její vědecké činnosti. Myslím si, že K. Marholeva je důsledná a cílevědomá badatelka, která trvá na svém názoru, dokáže ho obhájit. Je badatelka, která má invenční myšlení. A proto upřímně doufám, že bude i nadále pokračovat ve vědecké dráze.

O práci

Disertační práce pod názvem *Mezi starou a novou vlastí: integrace a sebeidentifikace českého společenství v USA v druhé polovině XIX. století* vznikla během studia doktorandky na FHS UK v oboru Integrální studium člověka – Obecná antropologie. Musím zdůraznit, že K. Marholeva obhájila v r. 2005 v Bulharsku další doktorskou disertaci pod názvem *USA a česká a slovenská národní otázka, 1914-1919*, takže badatelský přechod ke zkoumání souvislostí mezi integračními procesy a vývojem národní identity českých imigrantů v USA v druhé polovině 19. století je docela logický. Jak Marholeva sama uvádí, ve své práci se pokusila ukázat, jaké integrační strategie si první generace českých přistěhovalců do Ameriky vybuodovala a jak začlenění těchto migrantů do cizího prostředí probíhalo. Zaměřila se dále na to, jak čeští usedlíci vnímali svoji původní identitu a české kulturní tradice, ale i jaké strategie si vybírali, aby je zachránili a mohli pěstovat i u svých dětí. Autorka nabízí také osobitý badatelský pohled na integrační procesy a vývoj národní identity u dětí z rodin „svobodomyslných“ Čechů, tedy těch, kteří se hlásili k myšlence antiklerikalismu a ateismu.

Svůj výklad opírá o dopisy publikované v českém svobodomyšlném tisku. Hned se přiznám, že právě tyto její postřehy mě zaujaly, neboť je u nás málo známo, že se u tzv. Čechoameričanů formovaly na náboženském základě tři tábory – svobodomyšlný (freethinkers, tzv. volnomyšlenkáři a antiklerikálové, kteří měli silný vliv ve městech), katolický (v St. Louis, v Clevelandu, v Chicagu a ve farmářských oblastech) a evangelický.

Marholeva se opírá ve svých výzkumech především o archivní prameny, o čechoamerická periodika, o životopisy českých osadníků ve Spojených státech, o vzpomínky současníků a českých pozorovatelů a o dopisy dětí českých svobodomyšlných rodičů. Z mého hlediska jde o obyčejný historiografický přístup k problematice, což je snadno vysvětlitelné s ohledem na to, že je autorka historička. Já osobně bych přivítal víc antropologických nebo etnologických postupů týkajících se například líčení komunitního života, mezilidských vztahů, náboženských specifik atd., ale toto není námitka – autorka se důsledně přidržuje svého badatelského pohledu a tím pádem je práce vnitřně jednosměrná.

Struktura disertační práce

Disertace o rozsahu 243 stran osahuje Úvod, čtyři kapitoly – Teoreticko-metodologický rámec, České vystěhovalectví do Spojených států v druhé polovině 19. století, Integrační strategie amerických Čechů (50. – 80. léta 19. století), Děti českých migrantů ve Spojených státech v reflexi jejich dopisů: socializace, každodennost, integrace, kulturní a společenský život, sebeidentifikace (80. – 90. léta 19. století), Závěr. Zařazen je dále soupis citované literatury a Příloha. Z formálního hlediska text splňuje všechny požadavky, ze systémového hlediska také nemám výhrady k tomu, jak text reprezentuje autorčinu badatelskou konstrukci a jak jsou v něm problémy analyzovány a řešeny.

V úvodu K. Marholeva nabízí přehled zájmu české vědy o studium českého vystěhovalectví do Spojených států a poznamenává, že kvalitních prací na toto téma je opravdu mnoho. Najít své zvláštní místo v této badatelské hojnosti je nepochybně obtížné, ale mohu potvrdit, že autorka dokázala prosadit vlastní analyzační postup a poskytla čtenáři i zajímavá fakta. Ve zmíněných kapitolách disertační práce autorka postupně a důsledně vykládá teoretické a metodologické parametry svého výzkumu, pokračuje vylíčením migračních procesů a procesů usídlení, jakož i procesů integrace Čechoameričanů do americké společnosti. Spíš formou case study nabízí K. Marholeva v tomto kontextu kapitolu o procesech sebeidentifikace, socializace, integrace a každodennosti čechoamerických dětí prizmatem jejich opublikovaných dopisů v tehdejší krajském tisku. Závěr práce shrnuje stručně výsledky výzkumu.

Charakteristika disertační práce

Již v úvodu autorka oznamuje, že hlavním cílem její disertace je analyzovat souvislost mezi integračními procesy a identifikací, které probíhaly u českých přistěhovalců ve Spojených státech v druhé polovině 19. století. Proto se soustřeďuje na mechanismy, které sloužily jako klíčové faktory jak v těchto procesech, tak i při vštěpování českého sebevědomí u dětí českých (konkrétně – svobodomyšlných) migrantů. Aby se k tomu dostala, K. Marholeva předkládá podrobný, spíše obecný výčet potřebných pojmů jako migrace a migrační procesy, etnicita a etnické komunity, identita, integrace, kolektivní paměť aj., zabývá se otázkami migračních generací, jakož i otázkami dětství atd. Myslím si, že by mohla tady obrátit pozornost i na práce bulharských vědců věnujících se problematice, jako M. Todorova, A. Krasteva ad., které jsou přínosné. Ale samozřejmě je to právo autora.

Ve druhé kapitole autorka vypráví o českém vystěhovalectví do Spojených států v 19. století a líčí procesy usídlení přistěhovalců do různých amerických měst a farem. Akcenty její analýzy tady jsou zcela historické, takže se nebudu vyjadřovat, nejsem historik, ale podtrhnu, že stránky disertační práce o náboženské diferenciaci v české komunitě nesou poznávací potenciál a ten by mohl být rozšířen nejen ve směru dětské tematiky.

Třetí kapitola je podle mého soudu nosnou konstrukcí disertace. Její název – Integrační strategie amerických Čechů (50. – 80. léta 19. století) – ukazuje na snahy K. Marholevé vysvětlit modely adaptace a integrace českých usídlenců do americké společnosti, a to jak s ohledem na situaci v různých končinách USA, tak i ve vztahu k jazykové, ekonomické, sociální a politické úrovni. Její postřehy jsou založené na archivních pramenech, vzpomínkách, životopisech, dobovém periodickém tisku atd. Obdobně autorka analyzuje rozdílné strategie první generace Čechoameričanů o etnickou sebeidentifikaci v jinoetnickém prostředí. Hlavními body analýzy jsou: komunita a pokusy o její institucionální konsolidaci, vybudování komunitních organizačních struktur – spolků aj., – založení českoamerických periodik, českého školství v Americe atd. Já osobně bych dal tuto část do samostatné kapitoly a rozšířil bych analýzu směrem k vylíčení vztahů uvnitř komunity, konkrétních akcí českých spolků na zachování identity a na udržování kulturního dědictví aj.

Poslední kapitola, jak jsem se už zmínil, nabízí jiný pohled na problematiku, tedy na socializaci, integraci, sebeidentifikaci a každodennost, tj. na kulturní a společenský život dětí českých vystěhovalců v USA na konci 19. století, a to prizmatem dětského epistolárního odrazu v dobovém periodickém tisku. Zde autorka analyzuje dopisy psané českými dětmi svobodomyšlných rodičů ve věku 6–17 let a zveřejněné na stránkách svobodomyšlného

časopisu Amerikán. Souhlasím s ní, že dopisy dávají poměrně dobrou celkovou představu o životě dětí českých migrantů v Americe a z tohoto důvodu je zmíněná kapitola opravdu přínosná, včetně i z hlediska poskytnutého empirického materiálu, který mimochodem zde trochu převládá.

V závěru disertační práce K. Marholeva shrnuje, že proces integrace a postupné amerikanizace ve velkých průmyslových městech a na americkém venkově probíhal po stránce jazykové různou intenzitou a byl ovlivněn hlavně specifickým geografickým prostředím a sociálními kontakty s neamerickými komunitami v západních státech. Dále zdůrazňuje, že snahy první generace katolických a svobodomyšlných Čechů o uchování původní etnické identity, a pokusy o zpomalování procesu odnárodnění jejich dětí a úsilí předat jim kulturní tradice se v mnohém shodovaly a ukázaly jako společná strategie. Právě v tomto kontextu autorka zkoumá i integraci a identifikaci českých dětí v Americe, aby dospěla k závěru, že z etnického hlediska měly tehdy české děti ve Spojených státech „dvojitou identitu“ – českou a americkou, a že si uchovávaly některé identifikační znaky češství – český jazyk a české kulturní tradice.

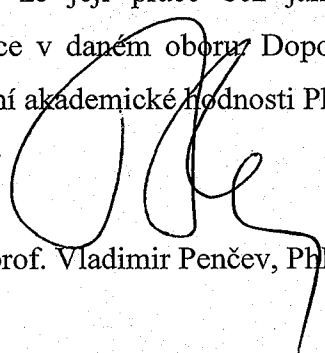
Bibliografie obsahuje potřebný základ archivních pramenů, pamětí, dokumentů a rešerší z dobového tisku. Použitá literatura je především česká a publikace západních autorů. Příloha nabízí další zajímavé dětské dopisy v dobovém tisku.

Závěr

Připomínky, které jsem uvedl výše, nejsou podstatné a nemění nic na celkovém zcela pozitivním dojmu z disertační práce; jsou spíše doporučením k dalšímu autorčinu pokračování v jejich výzkumech.

Na základě všech výše uvedených úvah soudím, že Krasimira Marholeva prokázala vědecké schopnosti, že dokázala v recenzované disertační práci obhájit své teze a přispět k dalšímu pokroku v zkoumání uvedené problematiky a že její práce bez jakýchkoliv pochybností splňuje požadavky kladené na disertační práce v daném oboru. Doporučuji ji komisi k přijetí a po úspěšné obhajobě práce navrhuji udělení akademické hodnosti PhD.

V Sofii, dne 25. 05. 2020

prof. Vladimír Penčev, PhD.